

Vzdělávací a sociální problémy je nutné řešit společně a koordinovaně

20.9.2023
Daniel Prokop

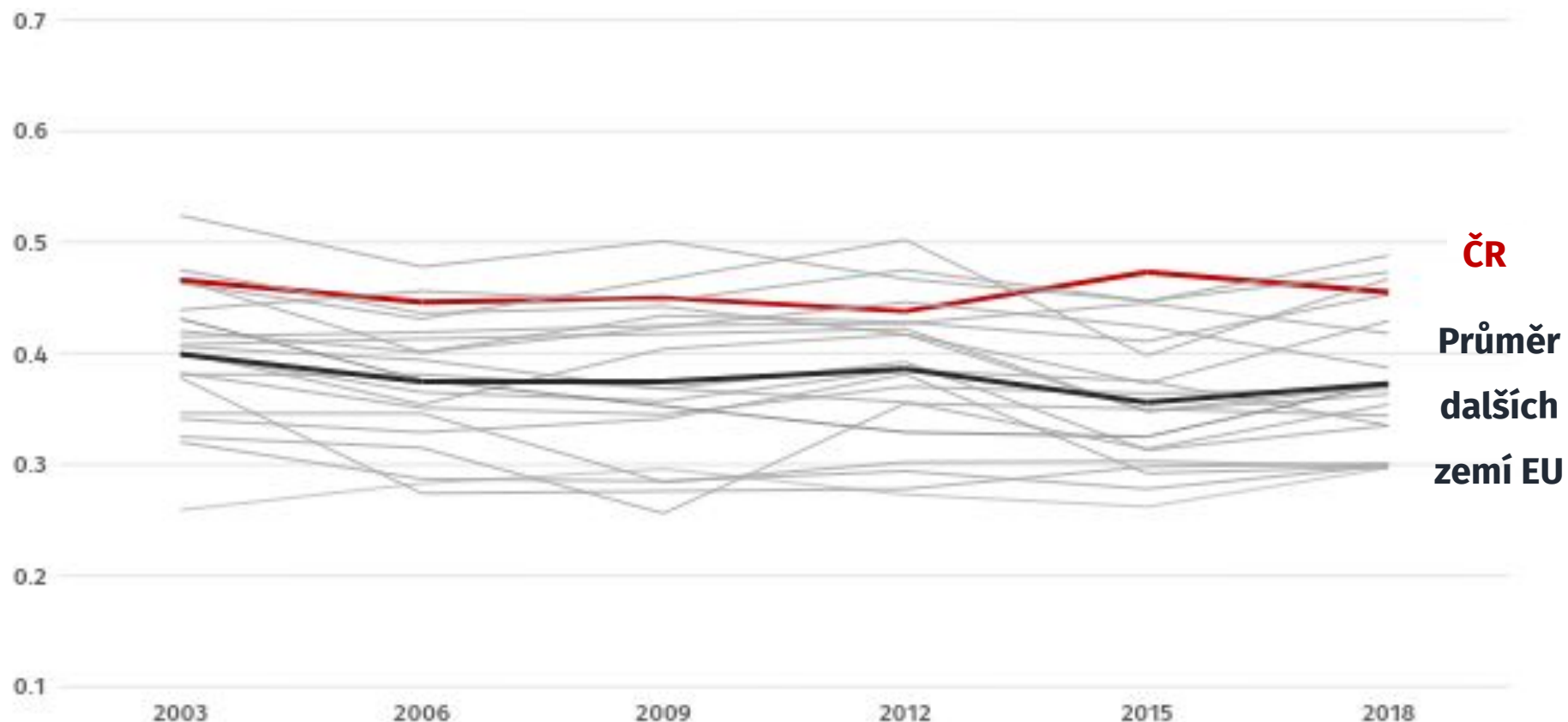
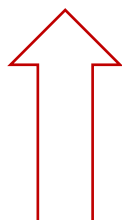
1.

Nerovnosti ve vzdělávání

Problém přetrvává: Vysoký vliv sociálního zázemí na výsledky žáků

Vývoj vztahu matematické gramotnosti a socioekonomického a kulturního statusu studentů (ESCS) v datech PISA 2003 až 2018 (Pearson r)

Silnější vliv
sociálního
statusu na
výsledky

Snižování nerovností jako příležitost

PAQ Research a IDEA (2020): Nerovnosti ve vzdělávání jako zdroj neefektivity

- * „Český stát za každou investovanou korunu do programů včasné péče dostane zpět 3–4 Kč.“
- * „Zlepšení kompetencí nejslabších žáků může v průměru každý rok ČR přinést 18 mld. Kč v příštích 80 letech.“
- * „Žák, který dokončí alespoň SŠ, odvede za svůj život do veřejných rozpočtů v průměru o 2,3 – 2,8 milionu Kč víc než srovnatelný žák pouze se základním vzděláním.“

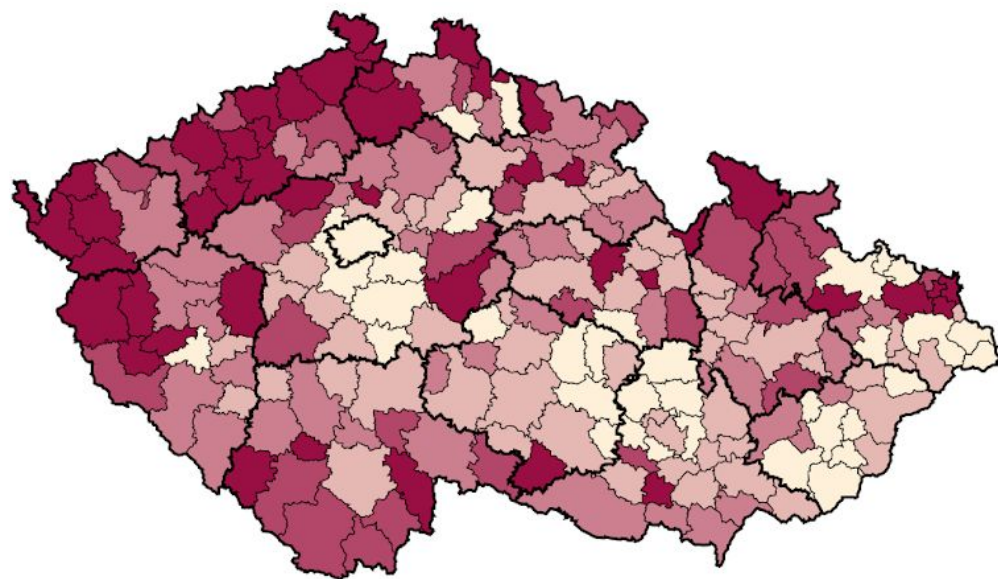
Nerovnosti = nerovnosti mezi regiony a školami

Vzdělávací neúspěšnost (expertní pásma, 2023) a Výsledky testování (expertní pásma, 2023) po ORP

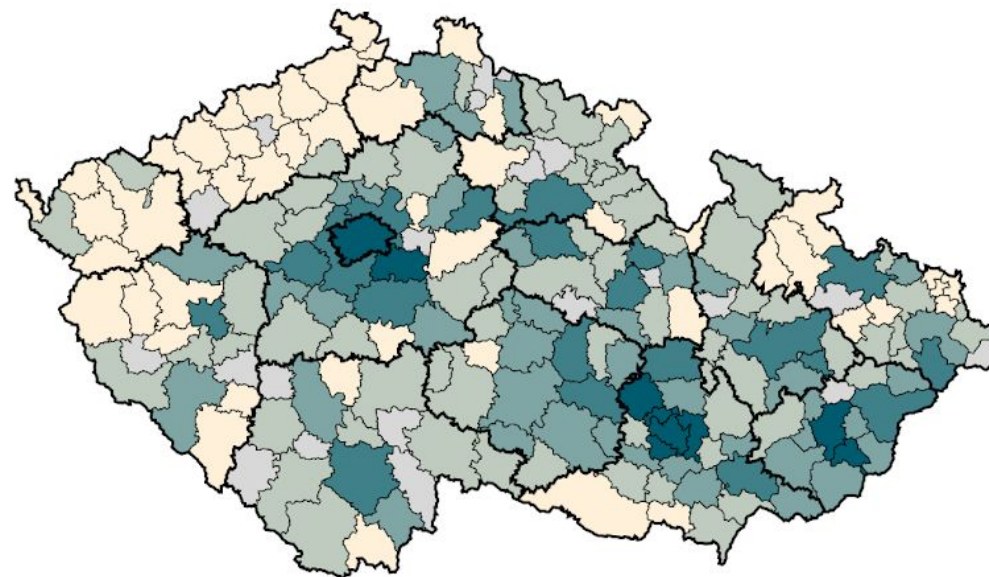
Vzdělávací neúspěšnost (expertní pásma, 2023)

● velmi nízký ● nízký ● střední ● vysoký ● velmi vysoký

Výsledky testování (expertní pásma, 2023)

● velmi nízký ● nízký ● střední ● vysoký ● velmi vysoký
● data chybí

Zdroj dat: PAQ Research (výpočet), MŠMT, ČŠI

Mapové podklady od ČÚZK licencovány pod CC BY 4.0

Vytvořeno v DataPAQ od PAQ Research, licence CC BY-NC 4.0

2.

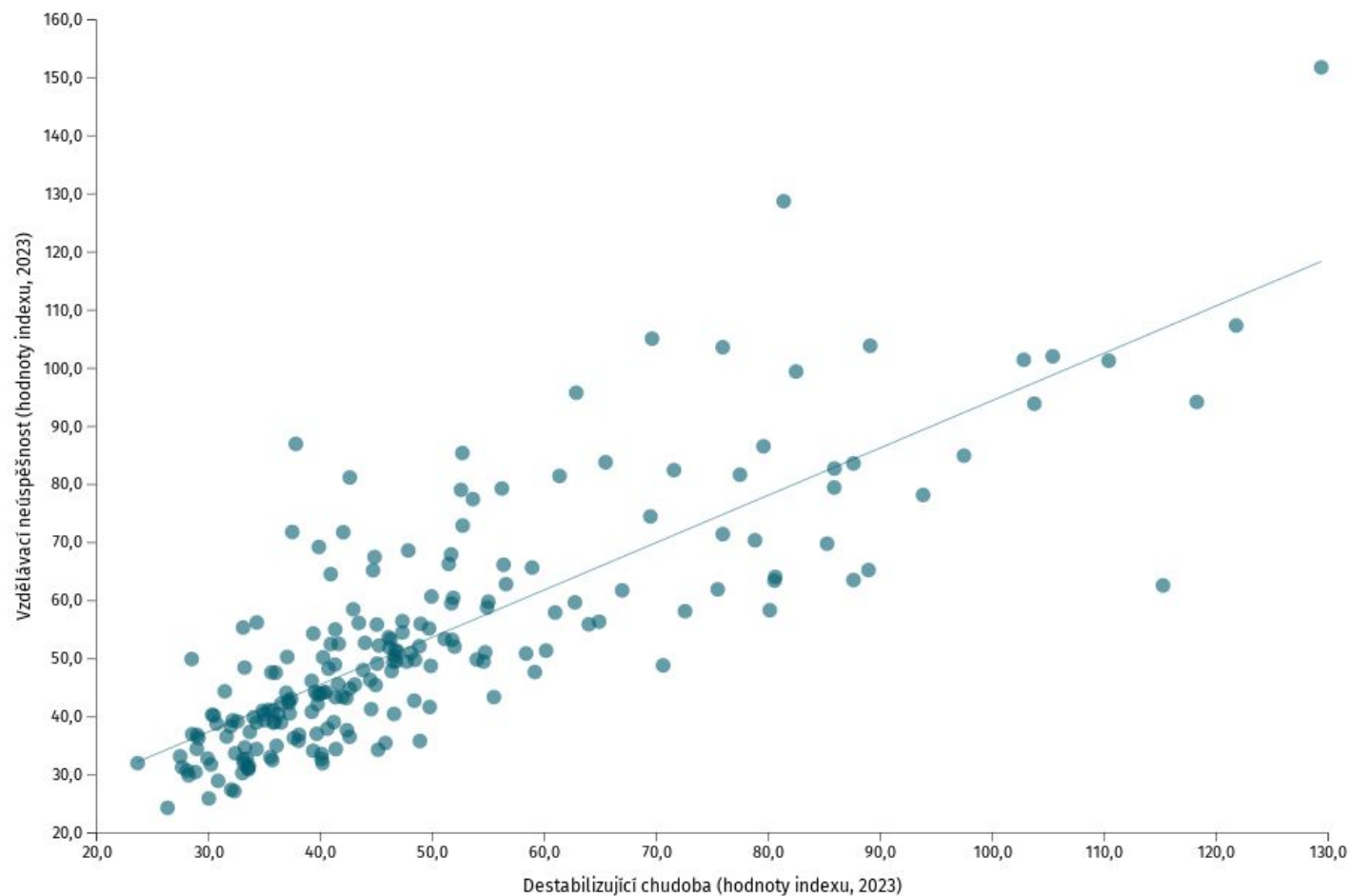
Vztah sociálních problémů a (ne)úspěšnosti v regionech

Většinu neúspěšnosti vysvětluje chudoba

Vztah ukazatelů Vzdělávací neúspěšnost (hodnoty indexu, 2023) a Destabilizující chudoba (hodnoty indexu, 2023) na úrovni ORP

PAQ
RESEARCH

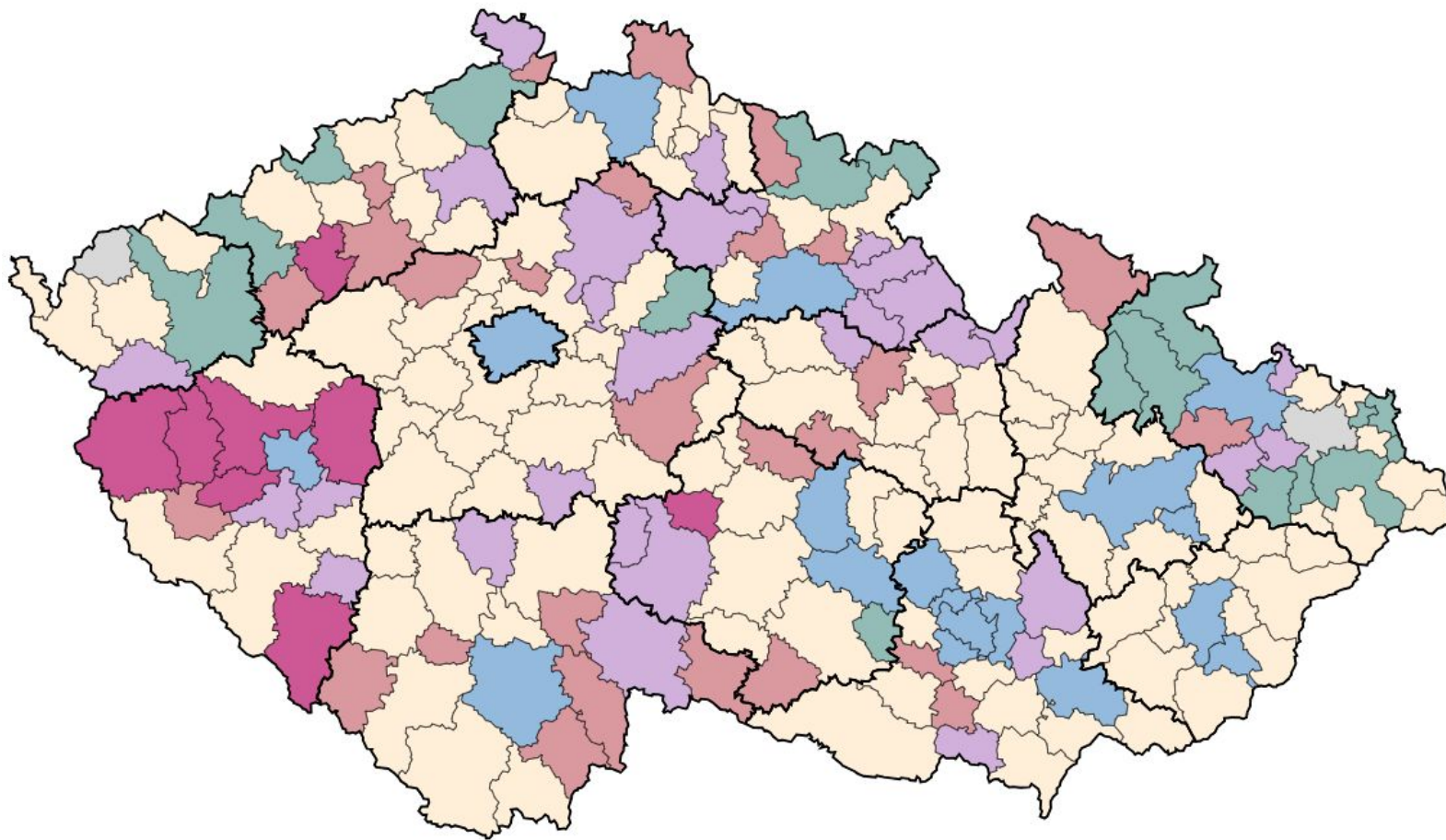
Koeficient determinace (R^2) = 65 %

Typologie výsledků vzdělávání vzhledem k soc. podmínkám

Typologie výsledků vzdělávání vzhledem k sociálním podmínkám (2023)

● odpovídající soc. podmínkám
 ● předcházející neúspěchu
 ● s nadměrným neúspěchem
 ● výsledkově nad očekáváním
 ● výsledkově zaostávající
 ● celkově zaostávající
 ● data chybí

Zdroj dat: PAQ Research (výpočet), MŠMT, ČŠI

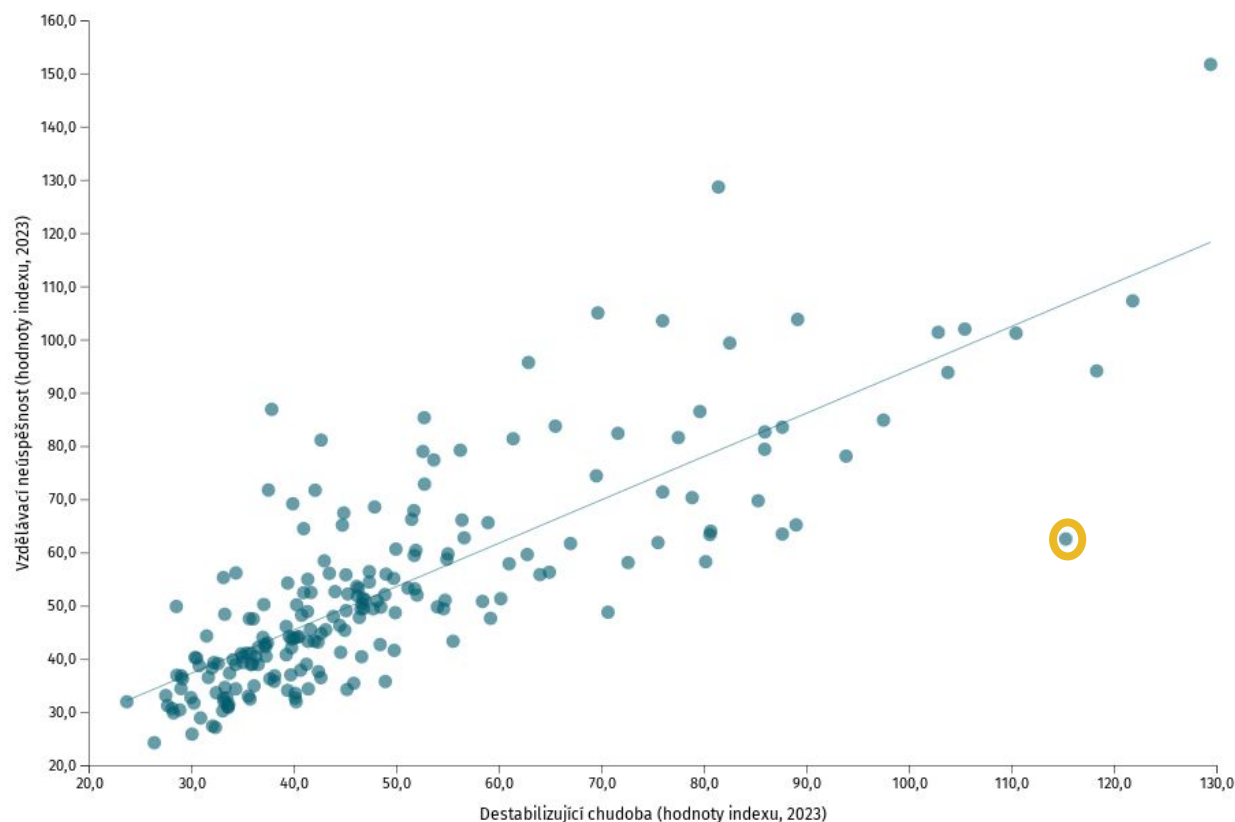
Mapové podklady od ČÚZK licencovány pod CC BY 4.0

- **Odpovídající soc. podmínkám**
 - Výsledky odpovídají sociálním podmínkám (exekuce, bydlení, sociálně vyloučené lokality).
- **Předcházející neúspěchu**
 - Opakování ročníku a nedokončování ZŠ překonává sociální podmínky.
- **S nadměrným neúspěchem**
 - Opakování ročníku a nedokončování ZŠ zaostává za soc. podmínkami
- **Výsledkově nad očekáváním**
 - Výsledky testování (ČJ, Matematika a další) překonávají soc. podmínky
- **Výsledkově zaostávající**
 - Výsledky testování (ČJ, Matematika a další) jsou nižší než bychom očekávali
- **Celkově zaostávající**
 - Opakování ročníku, nedokončování ZŠ a výsledky testování jsou nižší, než bychom očekávali

Dobrá praxe – Litvínov – koordinace, využití podporných opatření

Vztah ukazatelů Vzdělávací neúspěšnost (hodnoty indexu, 2023) a Destabilizující chudoba (hodnoty indexu, 2023) na úrovni ORP

Koeficient determinace (R^2) = 65 %

Zdroj dat: PAQ Research (výpočet), ČSÚ, ASZ, Exekutorská komora, GAC, MŠMT, ČŠI

Vytvořeno v DataPAQ od PAQ Research, licence CC BY-NC 4.0

Litvínov

Nadprůměrné financování na žáka

- Vysoké obsazení podpůrnými profesemi (spec ped, soc psych)

Velká koordinace, komunikace spolupráce

Pravidelné setkávání – zřizovatel (šk. a soc. odbor), školy, sociální služby, úřad práce, policie

Identifikace žáků se sociálním a kulturním znevýhodněním a maximální využití podpůrných opatření (AP)

3.

Rozdrobenost a nerovnoměrnost kapacit problém

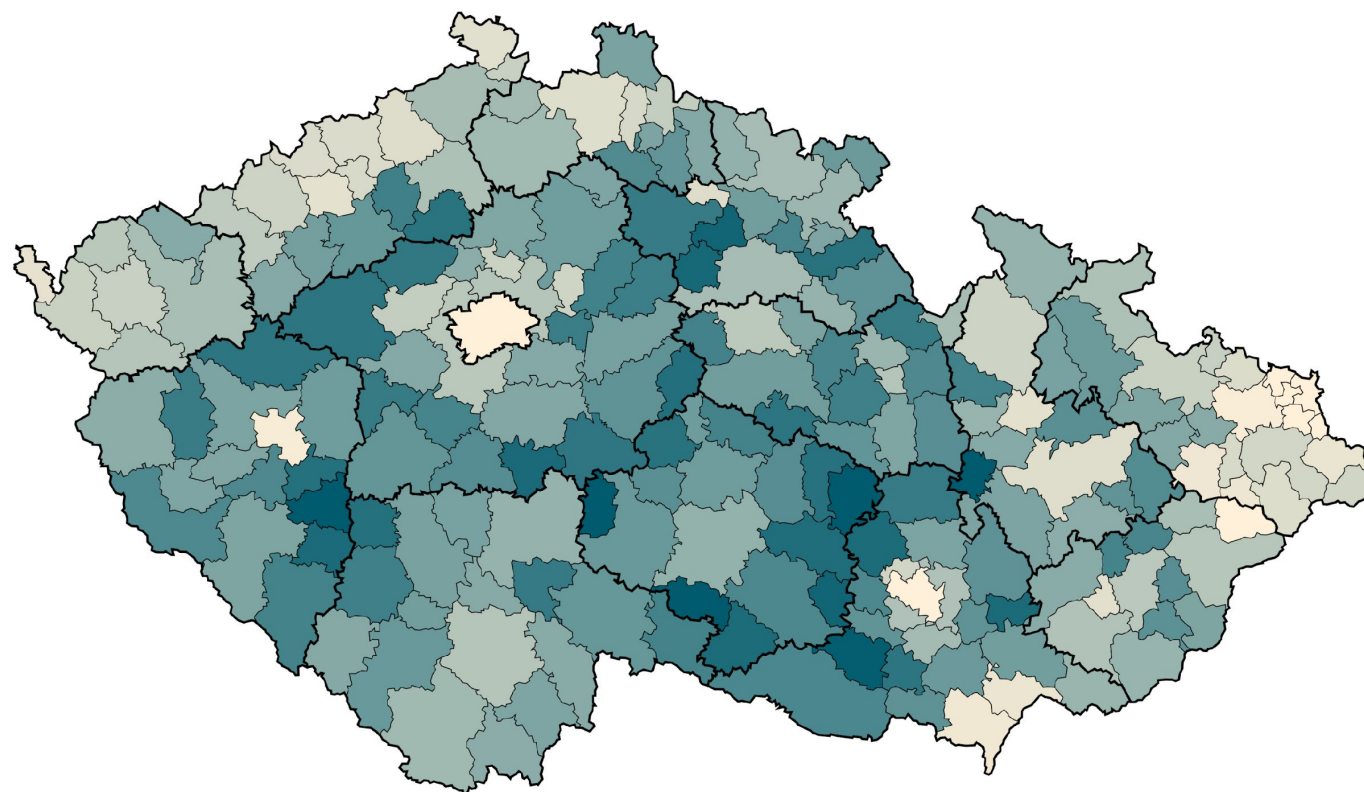
Rozdílné světy: velikost obcí a škol

Podíl obyvatel v obcích do 1000 obyvatel (2022) po ORP

Podíl obyvatel v obcích do 1000 obyvatel (2022)

0 % 10 20 30 40 >50 %

Průměr ČR: 16,8 %

Zdroj dat: ČSÚ

Mapové podklady od ČÚZK licencovány pod CC BY 4.0

PAQ
RESEARCH

Vytvořeno v DataPAQ od PAQ Research, licence CC BY-NC 4.0

obec - stupeň	počet obcí celkem	počet obcí s veřejnou MŠ
1	5865	2998
2	183	183
3	206	206
ČR	6254	3387

obec - stupeň	počet obcí celkem	počet obcí s veřejnou ZŠ
1	5865	2177
2	183	183
3	206	206
ČR	6254	2566

Zdroj: MŠMT 2020

Rozdílné světy: financování

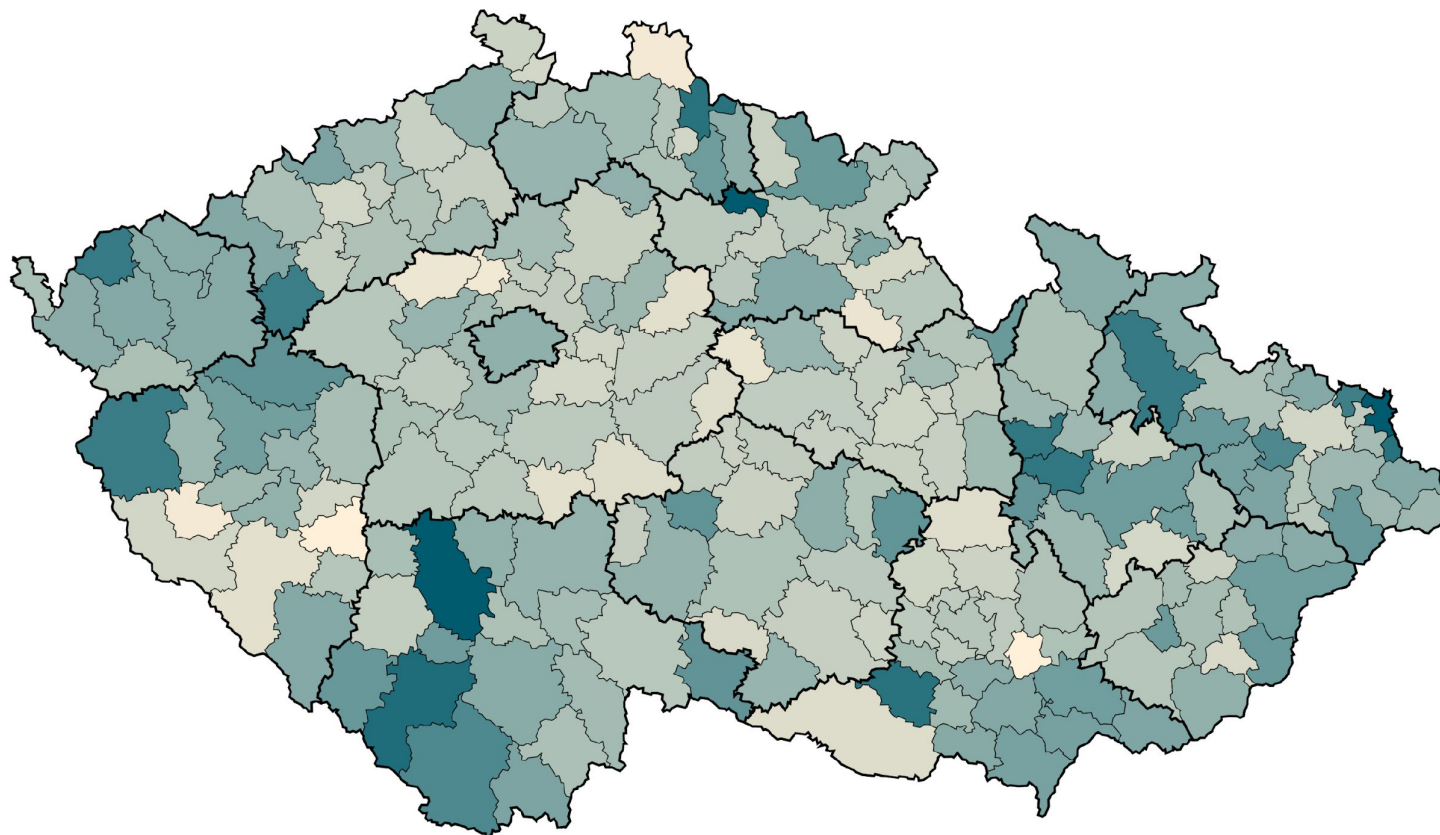
Finance od obcí na žáka základní školy (2017–2019) po ORP

Finance od obcí na žáka základní školy (2017–2019)

<6 tis.Kč 9 12 15 18 >21 tis.Kč

Průměr ČR: 11 459 Kč

Zdroj dat: MF, MŠMT

Mapové podklady od ČÚZK licencovány pod CC BY 4.0

Vytvořeno v DataPAQ od PAQ Research, licence CC BY-NC 4.0

Rozdílné světy: Odklady

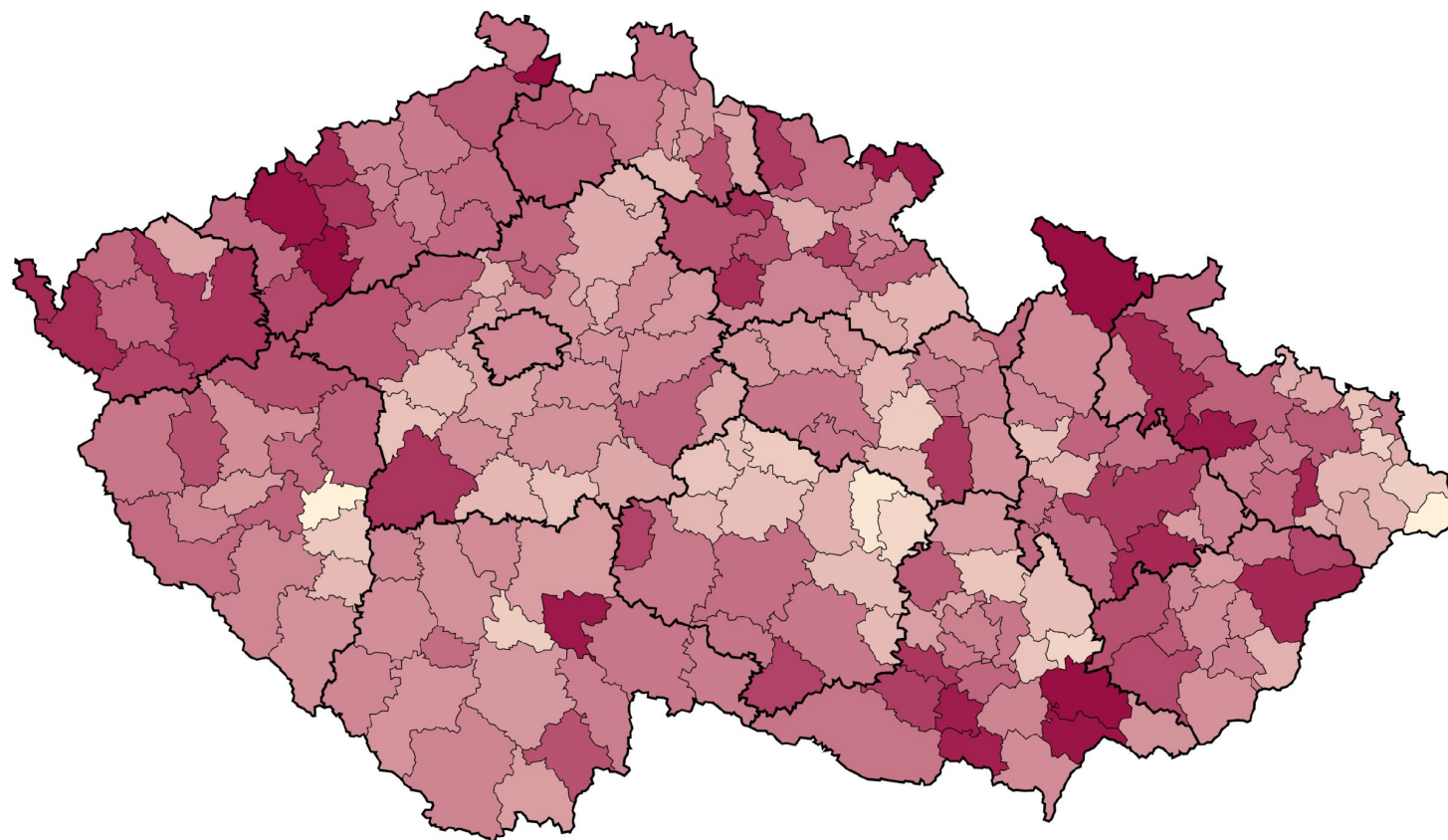
Odklady povinné školní docházky (2022/23) po ORP

Odklady povinné školní docházky (2022/23)

<12 % 18 24 30 >36 %

Průměr ČR: 24,3 %

Zdroj dat: MŠMT, ČSÚ

Mapové podklady od ČÚZK licencovány pod CC BY 4.0

Vytvořeno v DataPAQ od PAQ Research, licence CC BY-NC 4.0

Rozdílné světy: kapacity podpůrných pozic

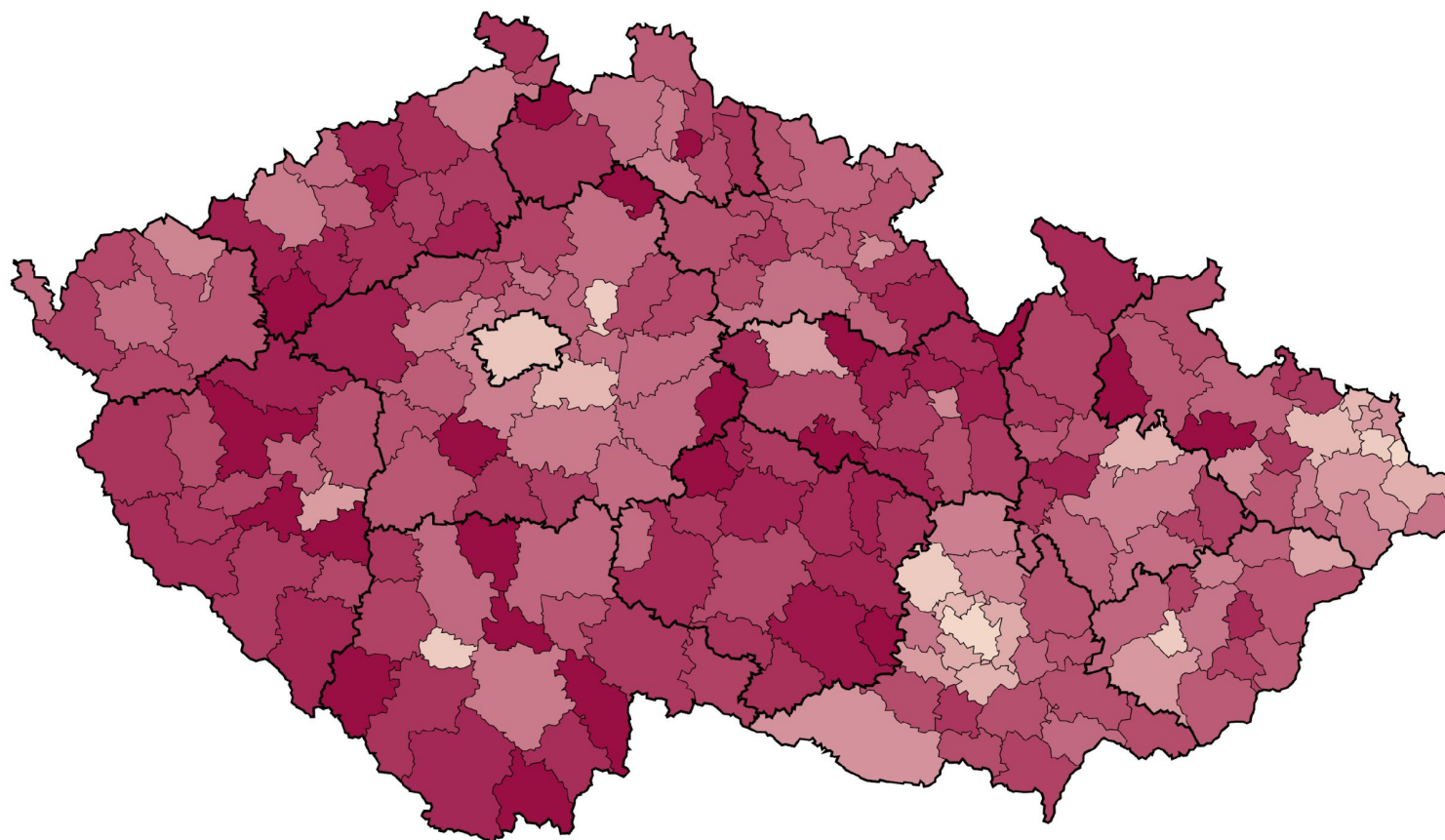
Školy bez psychologa nebo speciálního pedagoga (2022/23) po ORP

Školy bez psychologa nebo speciálního pedagoga (2022/23)

20 % 40 60 80 100 %

Průměr ČR: 70 %

Zdroj dat: MŠMT

Mapové podklady od ČÚZK licencovány pod CC BY 4.0

Vytvořeno v DataPAQ od PAQ Research, licence CC BY-NC 4.0

Rozdílné světy: předškolní docházka

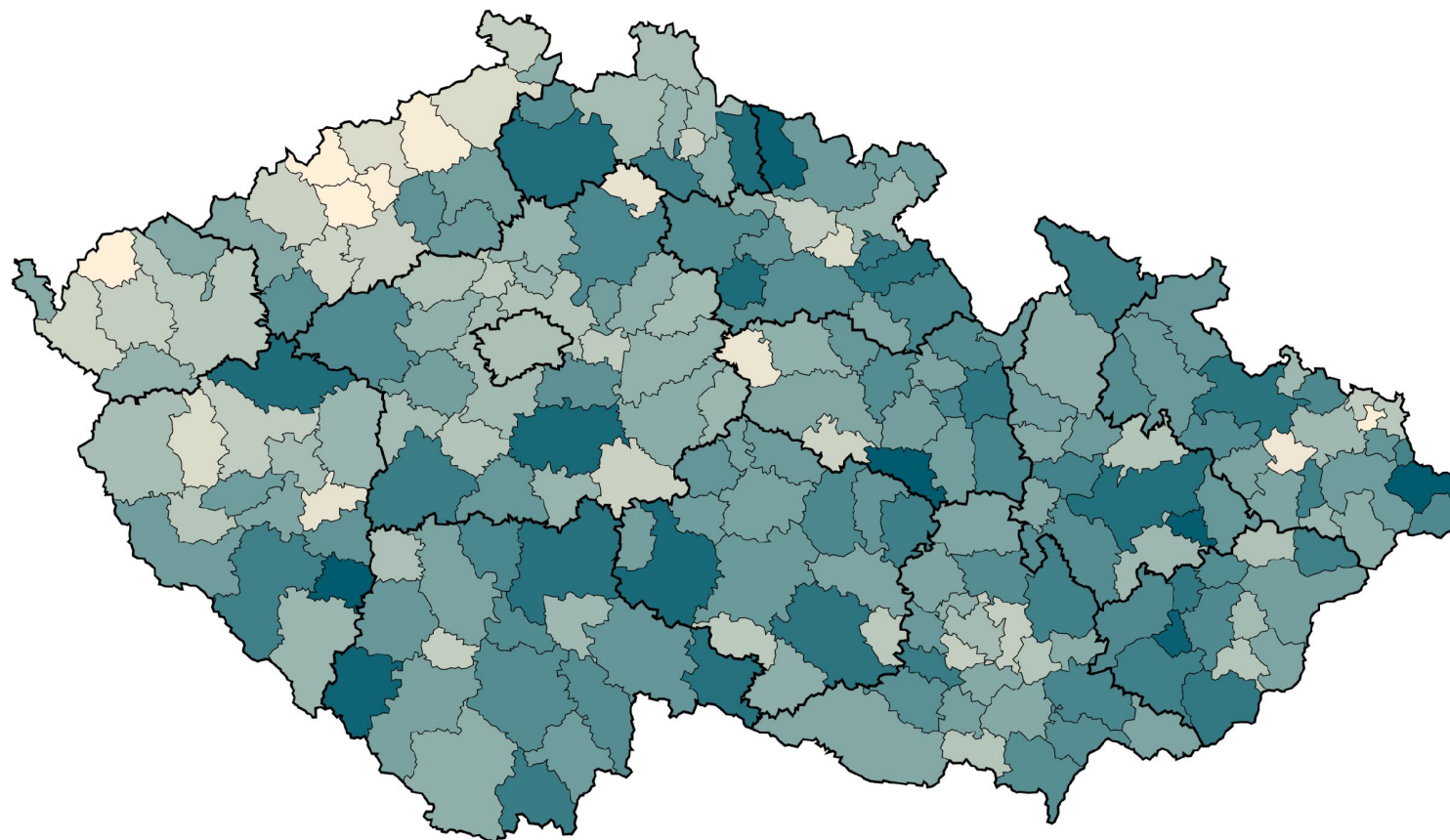
Děti ve věku 3–5 let v mateřské škole (2022/23) po ORP

Děti ve věku 3–5 let v mateřské škole (2022/23)

<80% 84 88 92 96 100%

Průměr ČR: 89,6 %

Zdroj dat: MŠMT, ČSÚ

Mapové podklady od ČÚZK licencovány pod CC BY 4.0

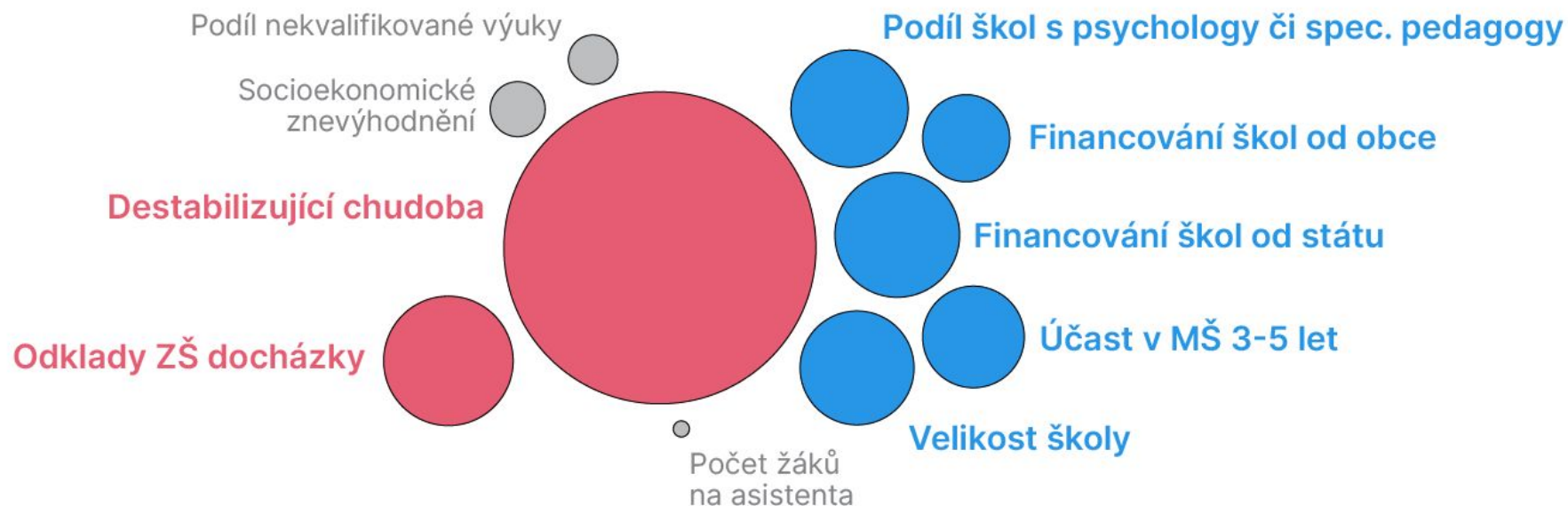
Vytvořeno v DataPAQ od PAQ Research, licence CC BY-NC 4.0

Co souvisí s neúspěšností v regionech?

Síla hlavních faktorů **snižujících** a **zvyšujících**

VZDĚLÁVACÍ NEÚSPĚŠNOST

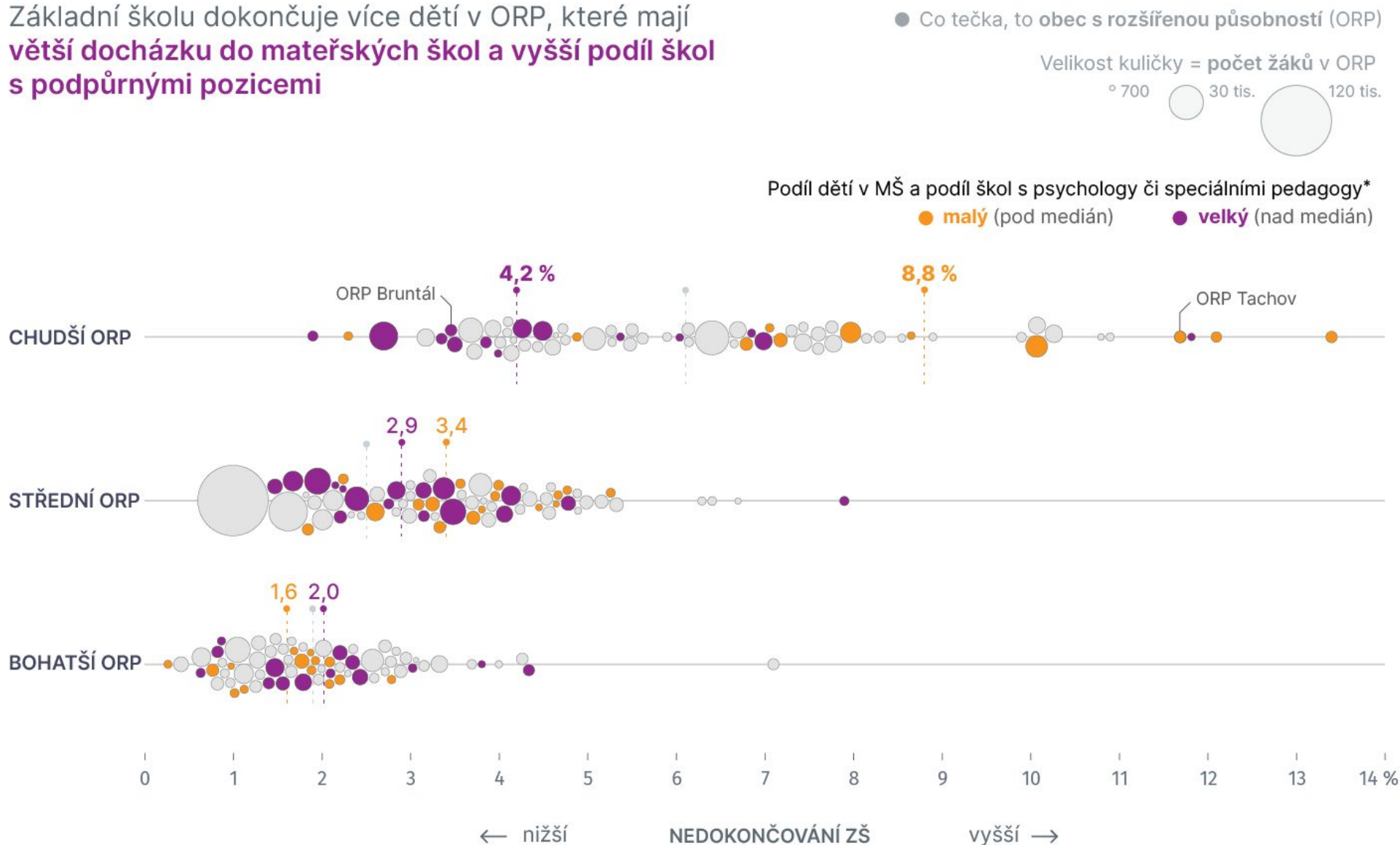
Čím větší kulička, tím větší souvislost se vzdělávací neúspěšností

Zobrazujeme sílu faktoru, jak souvisí s mírou neúspěšnosti při jinak stejných sociálních a vzdělávacích podmínkách

Nezáleží jen na chudobě. Dokončování ZŠ může podpořit řada faktorů

Základní školu dokončuje více dětí v ORP, které mají **větší docházku do mateřských škol a vyšší podíl škol s podpůrnými pozicemi**

V grafu nezobrazujeme ORP Bělina s 23,8 % žáků nedokončujícími ZŠ.

* Medián se počítá zvlášť pro chudé, střední a bohaté ORP.

Zdroj: Mapa vzdělávání

4.

Některé závěry

Jaké jsou problémy?

1. Mikroregionalita problémů – některé problémy z 60 % vysvětlují rozdíly mezi ORP
2. Velké rozdíly v rámci ORP – velikosti, SES, výsledky škol
3. Úzké propojení sociálních a vzdělávacích problémů (ne vše mohou vyřešit školy)
4. Fragmentace spíše negativní asociace s výsledky (velikosti škol)
5. S výsledky souvisí nerovnost a neřízení kapacit (financování, MŠ, podpůrné profese)
6. Zbytečné administrativní náklady (zatížení ředitelů, kompenzační financování, atd.)
7. Fragmentace je problém i jinde (výdaje obcí, investice, zdravotnictví)

Co z toho vyplývá pro novou instituci?

1. Navázání na existující správní jednotky či jejich kombinaci
2. Vstup všech obcí v území (ne vyřazení vzdálených, chudých apod.)
3. Dostatečná velikost
4. Kooperace vzdělávacího a sociální sektoru = úroveň ORP
5. Omezení nerovností v kapacitách, podpůrných profesí apod. (např. sdílení psychologů a spec. pedů)
6. Stanovení cílů -> co jsou dosažitelné cíle v redukci neúspěšnosti a gramotnostech
7. Odpovědnost za dosahování cílů
8. Finanční nástroje - dobudování kapacit, intervencí, motivace atd.
9. Možnost vstupu MŠMT do nefunkčních oblastí (segregace, nedosahování cílů apod.)